

भारत यात्रा

नेपालबाट संकटका बेला निर्वाहका लागि बसाइ सराइ

प्रतिवेदन लोकार्पण
२ पुष २०६५

भारत यात्रा का बारे

- *भारत यात्रा* विश्व खद्य कार्यक्रम र नेपाल विकास अनुसन्धान प्रतिष्ठानको संयुक्त प्रयासमा नेपालमा बसाई सराईको अवस्था विशेष गरी गरीव समुदायका मानिसहरु संकटको सामना गर्नका लागि गर्ने बसाई सराईको अवस्था थाहा पाउन गरिएको हो

वसाई सराईको अवस्था थाहा पाउनुपर्ने आवश्यकता

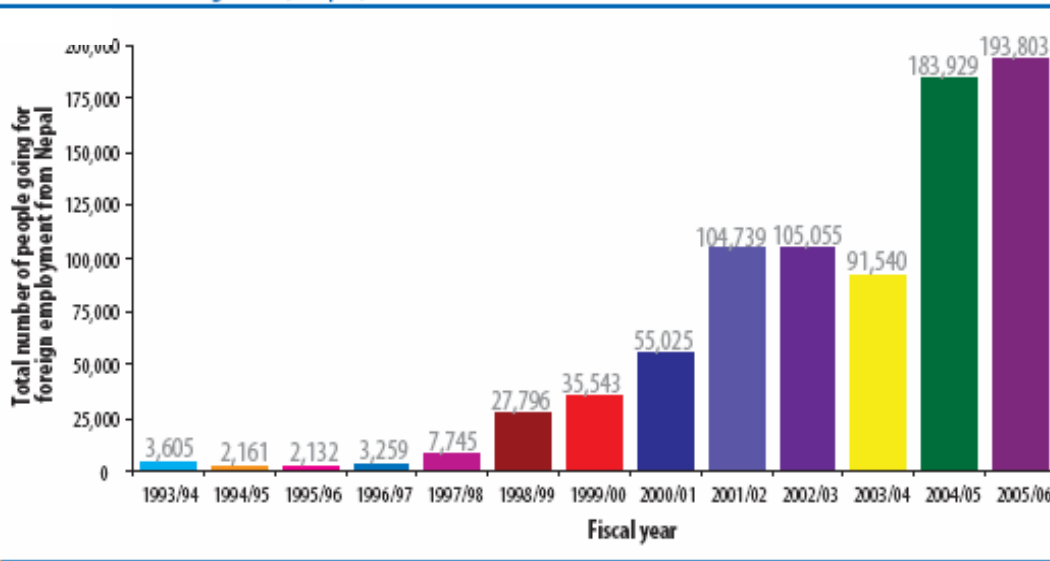
- वसाई सराई नेपाली अर्थतन्त्र एवं समग्र समाजको अभिन्न अंगको रूपमा बढिरहेको
- नेपालमा बसाई सराईसंग सम्बन्धित विभिन्न पक्षहरुको बारेमा पर्याप्त ज्ञानको कमी
- बसाई सराईबाट घरपरिवारमा हुने फाईदाहरु र नकारात्मक पक्षहरु बारे वुझ्नुपर्ने आवश्यकता

नेपालमा बसाईं सराईको एतिहासिक भूमिका

- विगतमा लामो समय दखि नेपाल भित्र साधारणतया पश्चिमबाट पूर्वतिर बसाईं सर्ने र त्यसपछि भारततिर बसाईं सर्ने क्रम थियो
- बढ्दो भूमण्डलीकरणले यो अवस्था मध्य पूर्व तथा दक्षिण पूर्वी एशियातिर उन्मुख छ
- आवधिक बसाईं सराईको अवस्था स्थानीय कृषि उत्पादन तथा अन्य क्षेत्रमा पाइने कामको उपलब्धतासंग एतिहासिक रुपमा गाँसिएको छ

FIGURE 1 Out-Migration, Nepal, 1993 – 2006

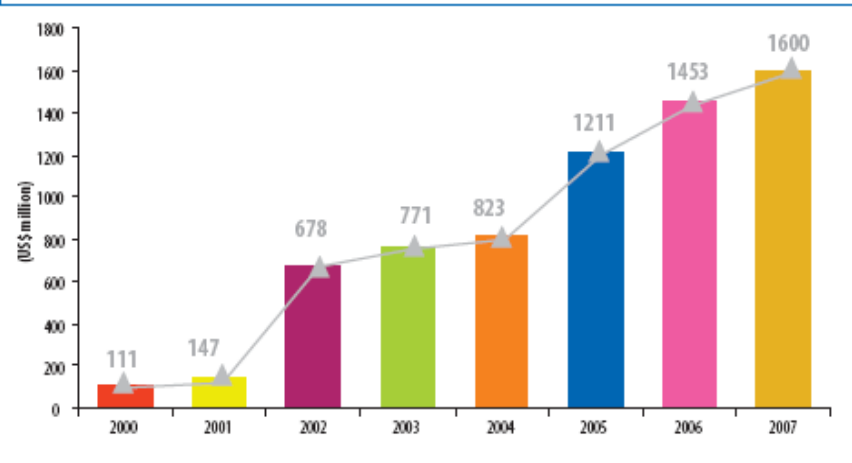

द्वन्द, बालीको न्यून उत्पादन, प्राकृतिक प्रकोप तथा बढ्दो बसाईं सराईको अवस्था वितेका १० वर्षमा बढ्दो क्रममा

Source: Economic Survey 2005-06, Government of Nepal

बसाई सराई विप्रेषण तथा नेपाली अर्थतन्त्र

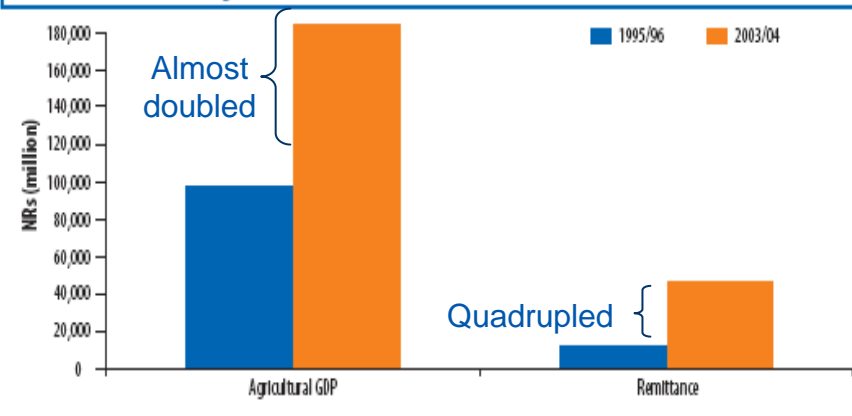
FIGURE 13 Official Remittances (US\$ million)

Source: Development Prospects Group, Migration and Remittances Fact Book, World Bank

- विप्रेषणको आर्थिक विकास र समग्र अर्थतन्त्रको स्थायीत्वमा सम्बन्ध छ
- गत ७ वर्षमा विप्रेषण १० गुणाले बढेको छ
- यसमा मध्यपूर्वबाटको विप्रेषणको विशेष योगदान छ

FIGURE 3 Growth in Agricultural GDP and Remittances

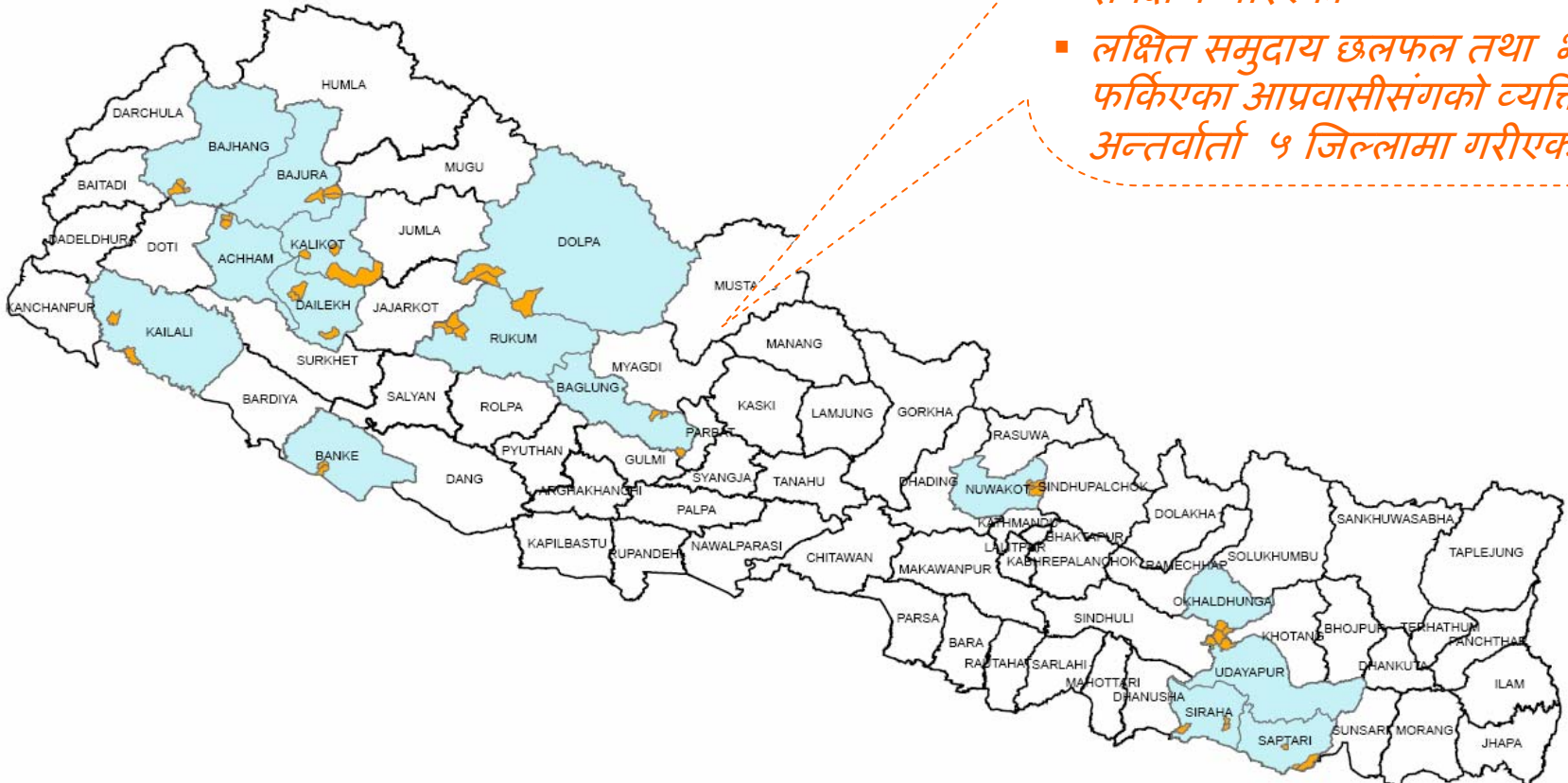

Source: Nepal Living Standard Survey, Government of Nepal (2003/04).

वसाई सराई घरधुरी सर्वेक्षण – विधिशास्त्र परिदृश्य

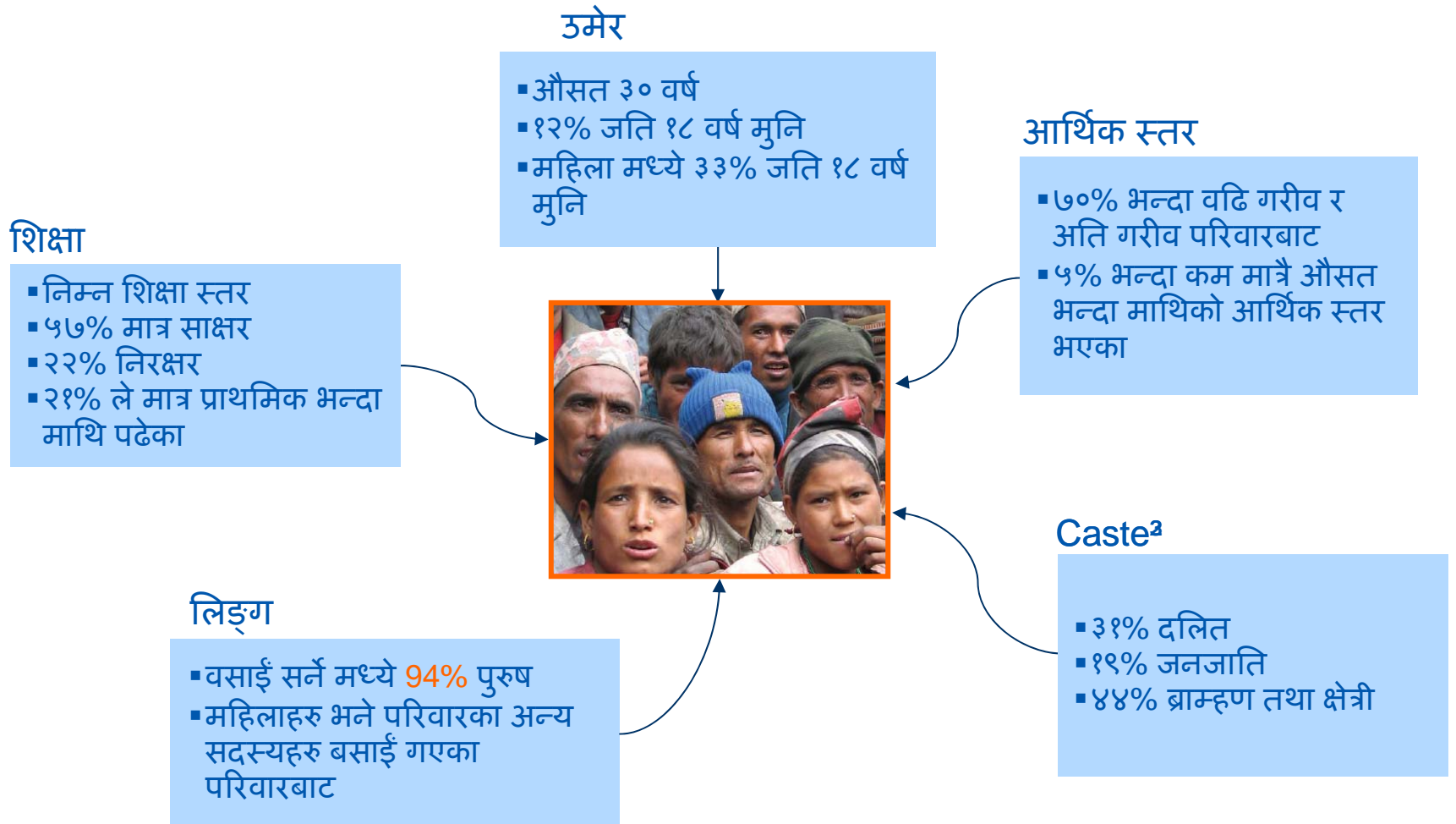
- **भारत यात्रा** ले बसाई सराईको पृष्ठभूमि अनुसन्धान तथा विदेशिने घरपरिवार तथा सीमा केटनेहरूका बीच गरिएको वृहद् अनुसन्धानलाई समग्रतामो प्रस्तुत गर्दछ
- अध्ययन विशेष गरी जोखिममा परेका तथा खाद्य असुरक्षा भोगिरहेका समुदायहरूमा केन्द्रीत

- सर्वेक्षण तथा लक्षित समुदाय छलफल १५ जिल्लाका ४० गा वि स मा गरिएको
- प्रति गा वि स १०-१५ घरधुरी
- ४५० घरपरिवारमा प्रश्न सोधिएको
- ११ भारतीय सीमामा सीमा नाका सर्वेक्षण गरिएको
- लक्षित समुदाय छलफल तथा भर्खरै फर्किएका आप्रवासीसंगको व्यक्तिगत अन्तर्वार्ता ५ जिल्लामा गरीएको

को बसाई सछ ?

- बसाई सराई अहिले नेपालमा सामान्य भएको छ (२५% वयस्क र ४४% घरपरिवार)^२

1. Source: Nepal Living Standards Survey (2003/04)

2. Source: WFP's Comprehensive Food Security and Vulnerability Analysis Study (September 2005)

3. Due to the relationship between caste and region, this survey can not be considered representative of all regions

मान्छेहरु किन बसाईं सर्दछन् ?

तालिका २ : बसाइ सराइका कारण

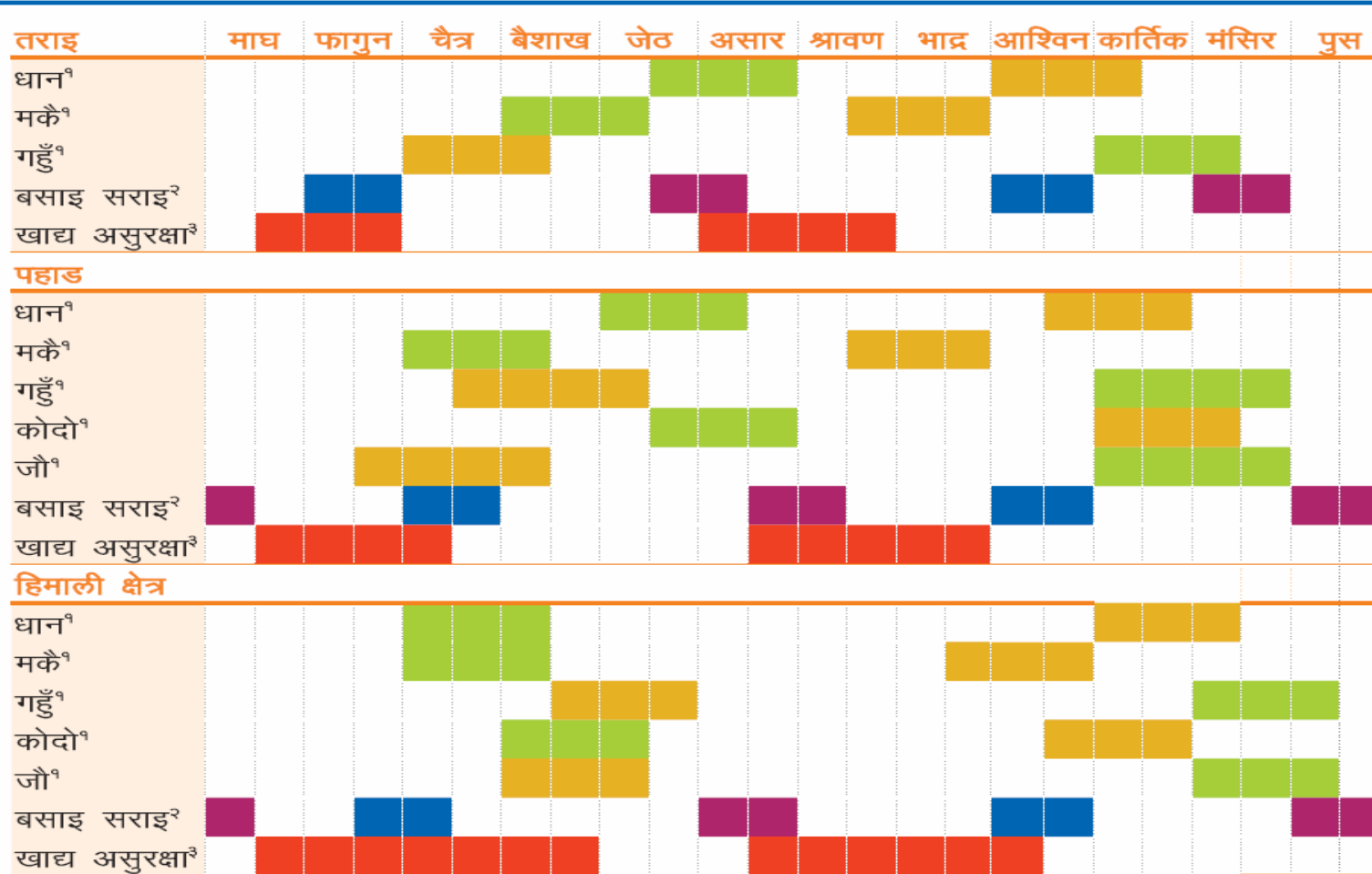
बसाइ सराइका कारण	समग्रमा		आर्थिक स्थिति अनुसारका समुहमा							
	संख्या	%	अति गरीब		गरीब		औसत		औसत भन्दा माथि	
			संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
खाद्यान्न कमी	५७	२९.८४	२४	३६.९२	२५	३४.२५	८	२१.६२	-	-
रोजगारीको कमी	९९	५१.८३	२८	४३.०८	३०	४१.१०	२६	७०.२७	१५	९३.७५
प्राकृतिक प्रकोप	९	४.७१	४	६.१५	४	५.४८	१	२.७०	-	-
अशान्ति र बन्दहरू	२	१.०५	-	-	१	१.३७	-	-	१	६.२५
थप आम्दानीको आवश्यकता	१५	७.८५	५	७.६९	९	१२.३३	१	२.७०	-	-
ऋण	५	२.६२	१	१.५४	४	५.४८	-	-	-	-
अन्य	४	२.०९	३	४.६२	-	-	१	२.७०	-	-
कूल	१९१	१००.०	६५	१००.०	७३	१००.०	३७	१००.०	१६	१००.०

- खाद्य अभाव तथा वेरोजगारी: दुई प्रमुख कारण
- खासगरी अति विपन्न र विपन्न वर्गमा खाद्य पहुँच नहुनु धेरै महत्वपूर्ण कारण रहेको

स्रोत : सरकारी सर्वेक्षण (मंसिर २०६४)

मान्छेहरु किन बसाईं सर्दछन् ?- आवधिक बसाईं सराई

तालिका ४: भौगोलिक क्षेत्र अनुसार खेतीबाली, बसाइ सराइ र खाद्य असुरक्षाका मुख्य महिनाहरु

‘यदि एउटा बसाईं सरैको मान्छे वीउ रोप्ने वेलामा नफर्के उ मरेको पनि हुनसक्छ’
(जुम्ली उखान)

■ बाली लगाउने ■ बाली थन्क्याउने ■ बसाइ सराइमा जाने ■ बसाइ सराइबाट फर्कने

स्रोत: १) कृषि तथा खाद्य संगठन/विश्व खाद्य कार्यक्रम, खाद्य सुरक्षा अध्ययन मिसन नेपाल; २) समुहमा छलफल (चैत्र २०६४); ३) विश्व खाद्य कार्यक्रम नेपाल वा खाद्य सुरक्षा बुलेटिनहरु

मान्छे किन बसाई सर्दछन् – बसाई सर्ने कूल गरिव जनसंख्याको ६४% आघात पिडित

“मेरो घरमा धेरै समस्या थिए । तीन वर्ष लगातार खडेरी पर्यो । हल गोरु मर्यो । मेरो विवाह पनि भयो । हामीले महंगो खाद्यवस्तु किन्नुपर्ने भयो । मेरा बुबा आमा विरामी हुन भयो । हामीलाई ३५ हजार रुपैयाँ ऋण लाग्यो । भारत जानु वाहेक अर्को विकल्प थिएन ।” – जुम्लाको कुडारी गा. वि. स.का २९ वर्षीय सन्तोष नेपाली

बसाई सर्नेको बाटो – गन्तव्यको छनौट

- गन्तव्य मुलुकको छनौट लाग्ने खर्च र विगतको अनुभवमा भर पर्छ
- भारत कम खर्चमा आते जाते गर्न सकिने र स्थापित रोजगारी बजार भएको मुलुक हो
- अन्य देशमा राम्रो आम्दानी भएपनि गरिवको पहुँच भन्दा बाहिर

तालिका ६ : गन्तव्य अनुसार बसाइ सराइको औसत खर्च

बसाइ सराइ	खर्च (रु.)
नेपाल भित्र	३,७५०
भारत तर्फ	२,५५३
तेस्रो मुलुक तर्फ	८९,८४७

श्रोत : घरधुरी सर्वेक्षण (मंसिर २०६४)

बसाई सर्नेको बाटो – भारतमा गन्तव्यको छनौट

बसाई सर्ने रुटको उदाहरण

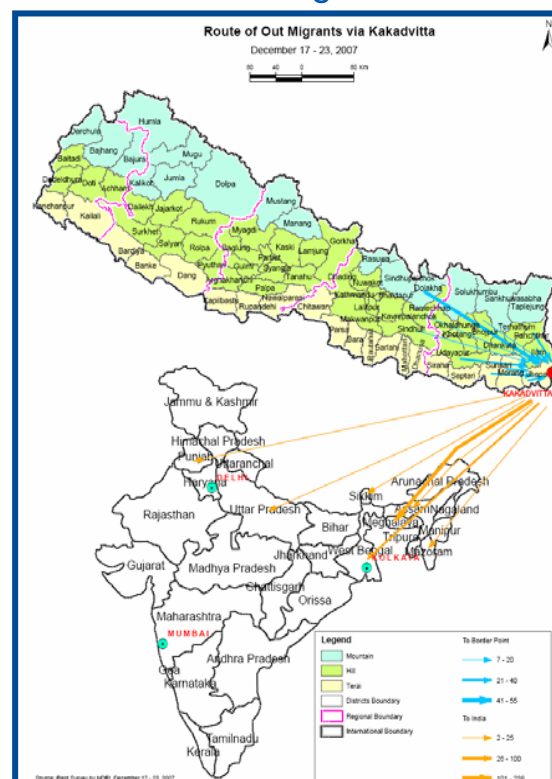
Routes through Gaddachauki

Routes through Sunauli

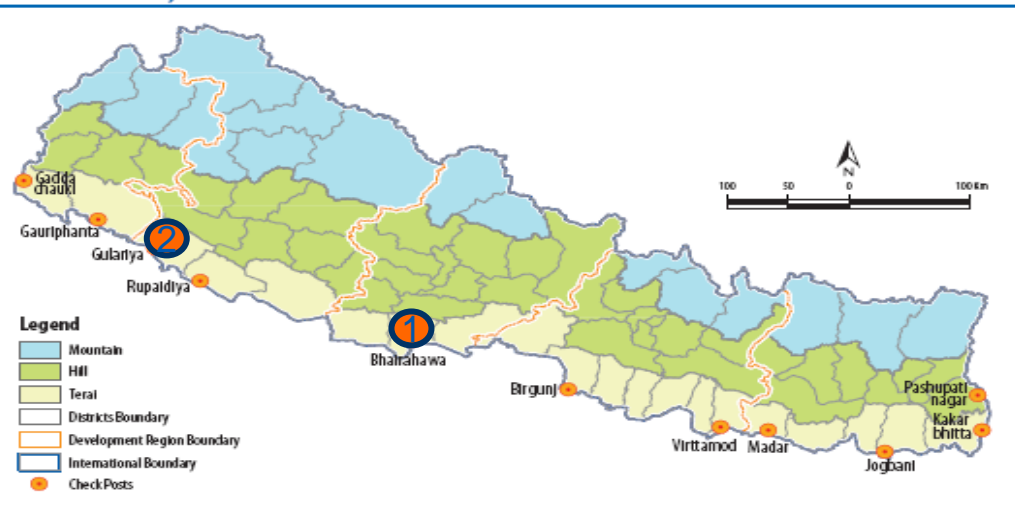

Routes through Kakarvitta

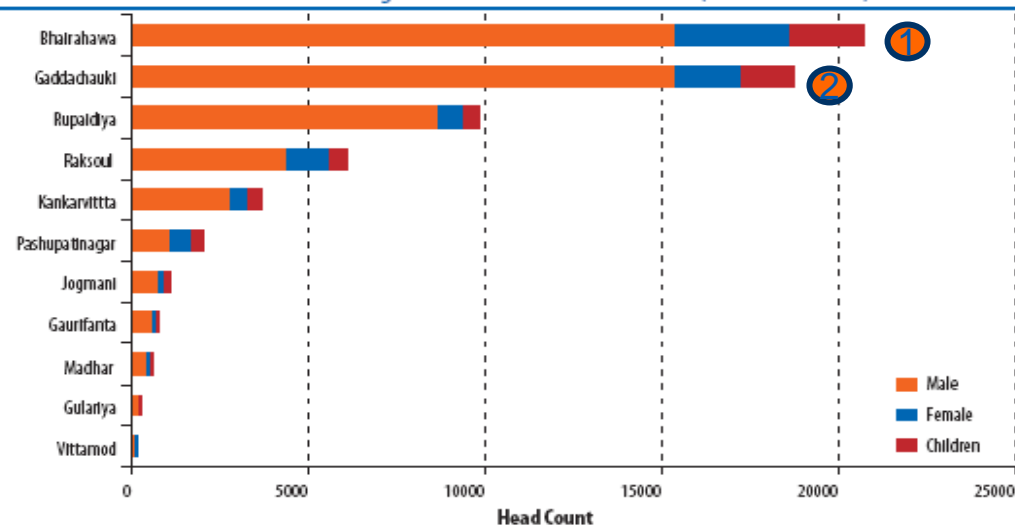
बसाई सर्नेको बाटो – नेपालबाट जाने मार्ग

MAP 3 Surveyed Border Points

- सबैभन्दा लोकप्रिय: भैरहवा र गड्डाचौकी
- घरको नजिक हुनु पर्ने
- ७५% भन्दा वढी समूहमा यात्रा गर्ने
- ८०% जति दुई दिनमा गन्तव्यमा पुग्ने

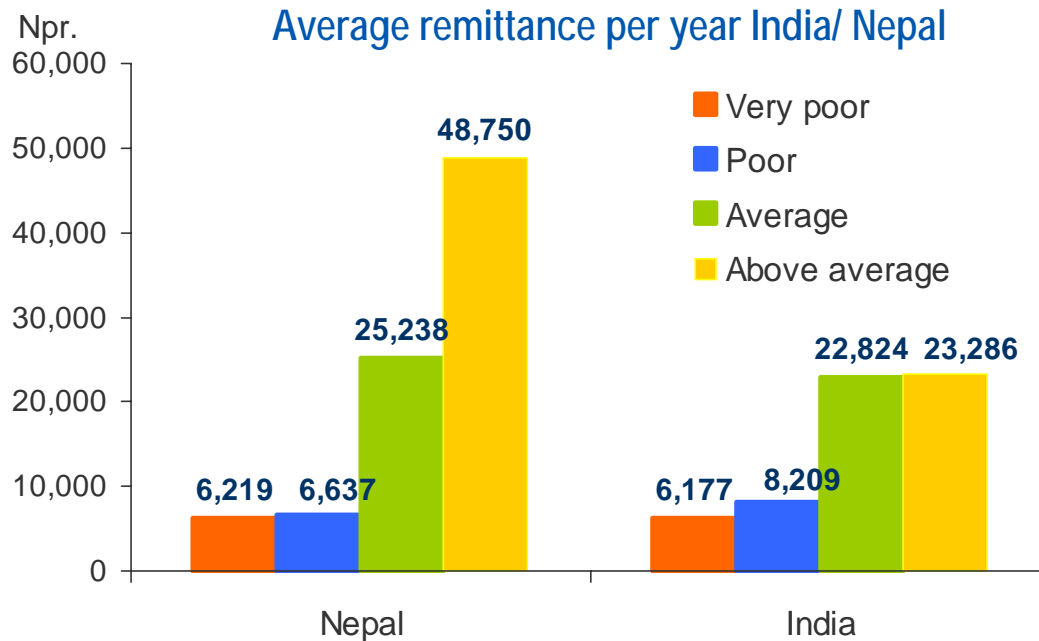
FIGURE 10 Number of Outbound Migrants Within One Week Period (December 2007)

Source: Border Point Survey (October and December 2007)

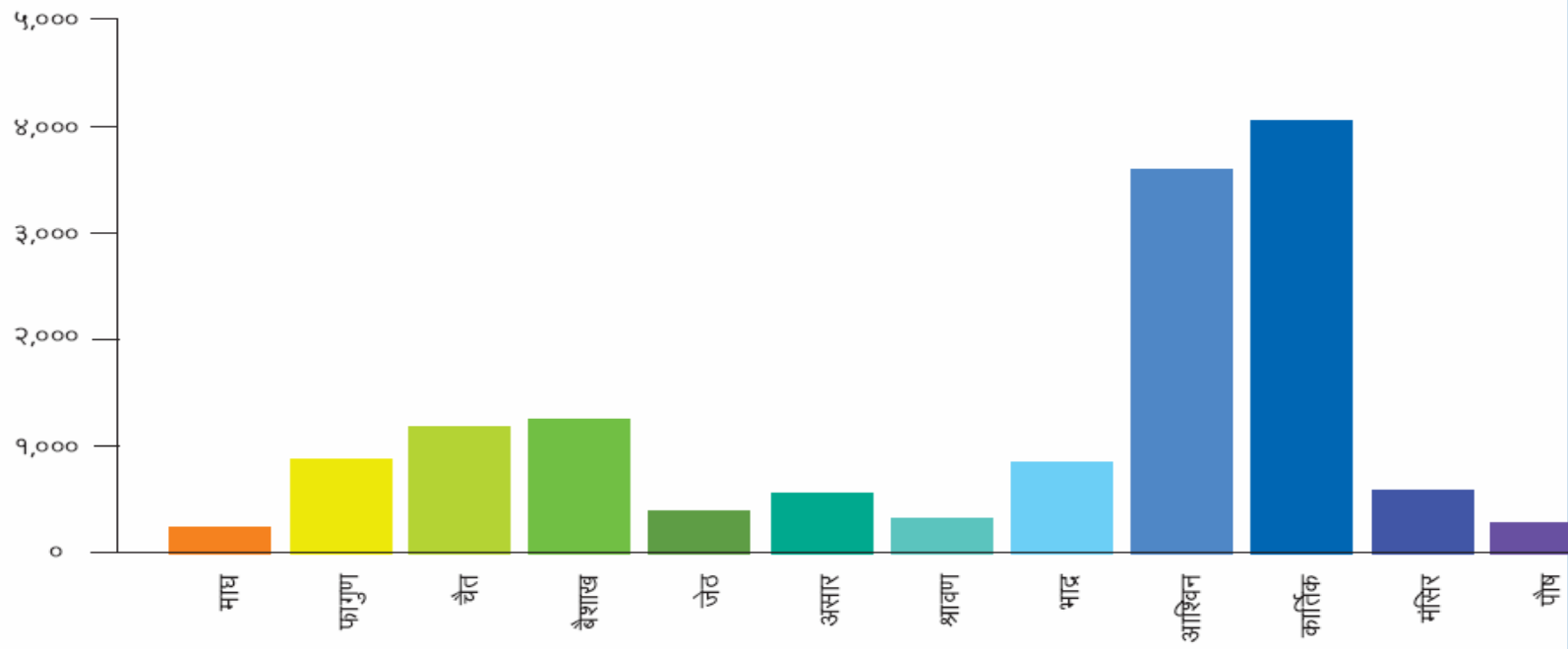
बसाईं सराईका फाईदाहरु – घरपरिवारको दृष्टिकोणमा

- विगतमा गरीवी ४२% बाट ३१% मा घट्नुको कारण: विप्रेषण
- घरायसी विप्रेषणमा धेरै भिन्नता
- बढी विप्रेषण शिक्षा, दक्षतासंग सम्बन्धित
- अन्तर्वार्ता दिनेमध्ये ७०% ले बसाईं सराईका विभिन्न फाईदा उल्लेख गरे

बसाईं सराईका फाईदाहरु – विभिन्न महीनाहरुमा हुने विप्रेषण

चित्र ३ : विभिन्न महिनामा परिवारमा प्राप्त हुने औसत विप्रेषण

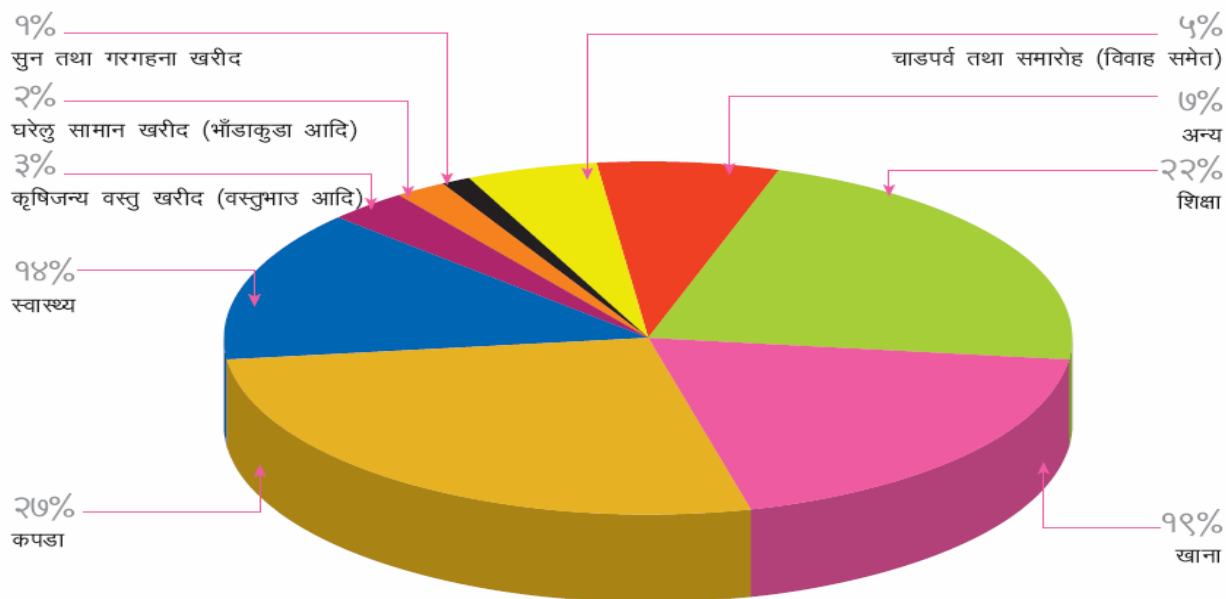
श्रोत : घरधुरीको सर्वेक्षण (मंसिर २०६४)

विप्रेषणको मात्रा बसाईं सराई गरी घरमा फर्कने
महिनाहरुसंग सम्बन्धित देखिन्छ

बसाईं सराईका फाईदाहरु – घरपरिवारले रकम कसरी खर्च गर्दछन्

- ५% भन्दा कमले संचित गर्दछन्
- लता कपडा र खाद्य पनि प्राप्त हुन्छ
- जिविकोपार्जनलाई प्रमुख प्राथमिकता
- बसाईं सराई: नगद आवश्यकता पूरा गर्ने एक मात्र उपाय

चित्र ४ : घरपरिवारद्वारा विप्रेषणको प्रयोग

श्रोत : घरधुरी सर्वेक्षण (मंसिर २०६४)

जिविकोपार्जन सम्बन्धित फाईदाहरु तथा आर्थिक व्यय

नगद विप्रेषण	+	जिन्सी विप्रेषण	-	शुरुको खर्च र व्याज	=	औषत आर्थिक लाभ (अति गरीव)
Npr 6,180 (Ave. annual remittance, very poor in India)		Npr 2,250 (Ave. annual In kind remittance, very poor)		Npr 2,550 + 765-1,530 (Initial cost + annual interest)		Only <u>Npr 4,350 -</u> <u>Npr 5,115</u>

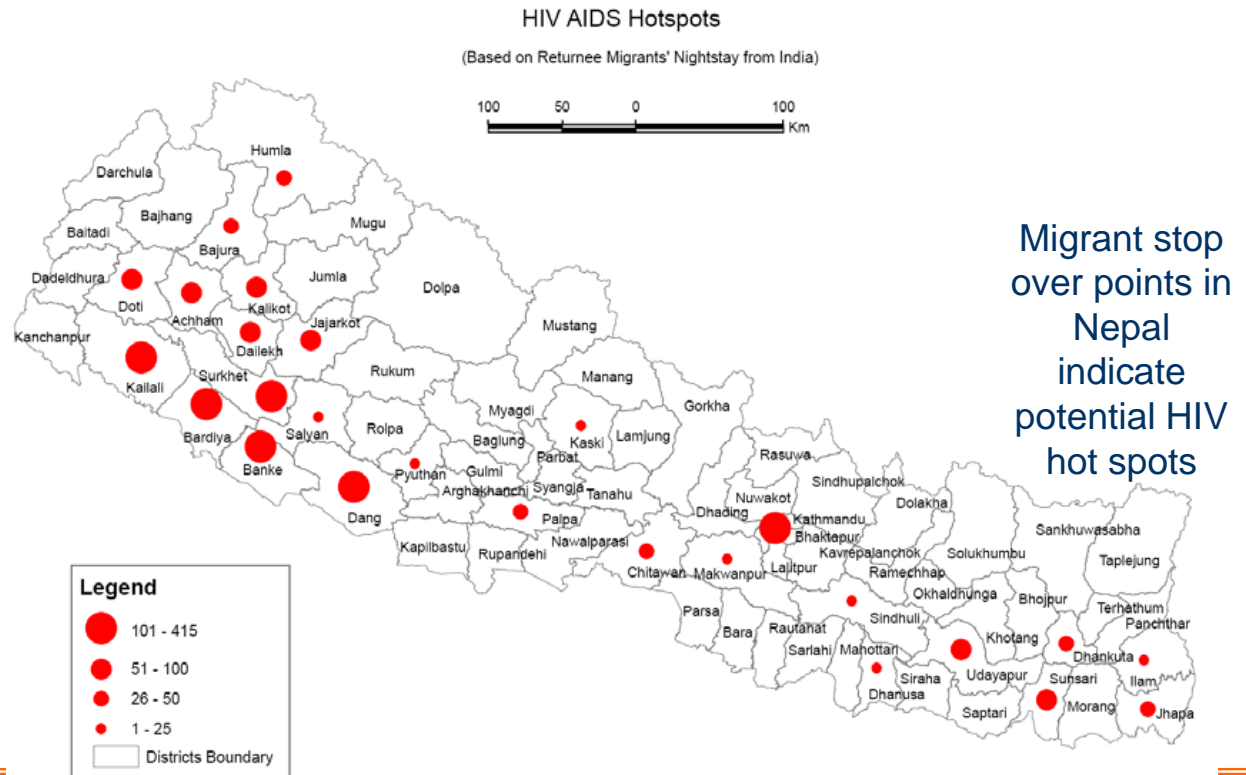
अति गरीव मध्ये ९०% भन्दा बढी र गरीव मध्ये ६७% भन्दा बढीले चर्को ब्याजमा साहुबाट ऋण लिएर बसाई सराईको खर्च जुटाउँछन्

करीव १,२०० रुपैयाँ प्रति महिना

बसाई सराई र एच आई भी/एड्सको जोखिम

- एच आई भी महामारी एउटा प्रमुख समस्या
- सन् २००७ मा ४१% एच आई भी रोगी बसाई सराई व्यक्तिका भएको^२
- सन् २००६ को युएनएड्सको अनुमान अनुसार २७% आप्रवासीहरुले यौनकर्मीहरूसंग यौन सम्पर्क राखेका^३

- आप्रवासी मध्ये १५% ले एच आई भी का वारेमा अनभिज्ञता प्रकट गरे

1. Source: Information from district health offices, Achham and Dailekh

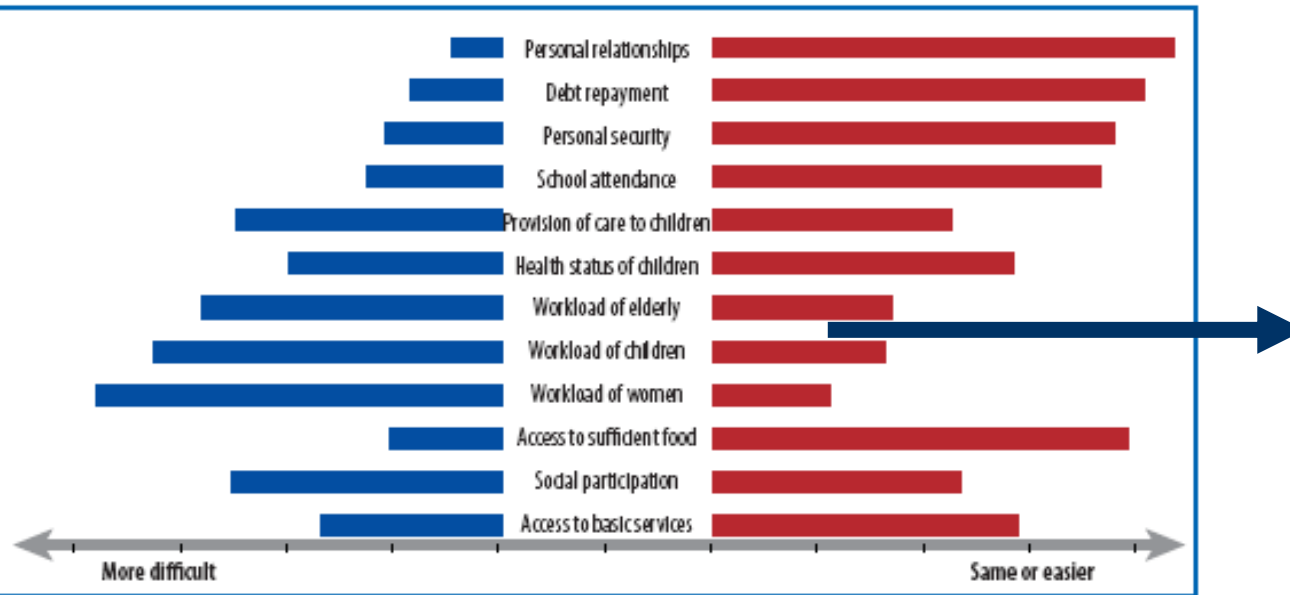
2. Source: Discussion with UNAIDS for this report

3. Source: Family Health International, Nepal (August 2006): *Integrated Bio-Behavioural Survey among Male Labour Migrants in 11 Districts in Western and Mid-Far Western Regions of Nepal.*

सामाजिक प्रभावहरु

- श्रीमान् श्रीमती तथा बसाईं गएको बुबा/आमा र वच्चामा सम्बन्धको स्थायित्वमा कटौती
- श्रीमतीमा तनाव
- वच्चाहरुमा तनाव

FIGURE 18 Social Impact of Migration

Source: Household Survey (December 2007)

समग्र प्रभाव तथा सुझावहरू

- बसाईं सराई विश्व खाद्य कार्यक्रमको गतिविधिमा समेटिनु पर्ने
 - पोषण सम्बन्धित कार्यक्रमहरू विस्तार गर्नु पर्ने
 - व्यवसायिक तालिमको वृद्धि
 - एच आई भी/एड्स बारे शिक्षा
 - लघु ऋणमा विस्तार
 - श्रममा आधारित कामको लागि खाद्यान्न वा नगदका कार्यक्रम लागु गर्नु पर्ने
 - महिलाको दायित्व कम गर्ने गरी कार्यक्रम लागु गर्ने
-